

Народна демонологія Бойківщини (Сколівський район Львівської області)

Надія ЛЕВКОВИЧ

Бойківщина як історико-етнографічний район України ще й досі зберігає чимало реліктів матеріальної та духовної культури. Що стосується народної демонології, тут побутують численні бувальщини та оповідки про таких давніх за походженням персонажів, як хованець (годованець), путник, повітруля, перелесниця та ін.

Свого часу традиційні вірування бойків стали предметом прискіпливої уваги провідних українських етнографів: В. Гнатюка, М. Зубрицького, І. Франка, І. Вагилевича. Водночас можна констатувати, що ця тематику опрацьовано у далеко не повному обсязі. Майже не дослідженими залишились окремі райони Бойківщини. Відсутня на сьогодні й узагальнююча монографія зі вказаної галузі народної культури. Тим часом актуальність її фіксації і всебічного наукового розгляду є незаперечною. Адже сьогодні щораз помітніше вносить свої корективи у звичний триб життя українських горян, руйнуючи звиклі світоглядні уявлення.

У цій добірці пропонуємо увазі читача польові етнографічні матеріали з теми «Народна демонологія Бойківщини», які ми зафіксували у 2003–2004 і 2008 роках у Сколівському районі Львівської області. Маємо надію, що вони стануть у нагоді дослідникам традиційної народної культури та, можливо, стимулюватимуть як корифеїв сучасної науки, так і молодих науковців організувати фольклорно-етнографічні експедиції теренами Українських Карпат, зокрема Бойківщини.

Матеріали зберігаються в Архіві Львівського національного університету імені Івана Франка. – Фонд 119. – Оп. 17. – Спр. 207-Е. – 12 арк.; Спр. 216-Е. – 9 арк.

№ 1

Називали *домовик*, *хованець*, *юрко*. Курка несла *зносок* і носила під пахою 9 днів, а потім вилізло таке маленьке, обросле, мало ріжки. Жило на стриху або за комином. Як дали солене, то всьо на стриху порозкидав – як той чорт. Оберталося на kota, курку. Берут багато їди і кладут під місток у рів; і берут сіно, лахи, і він ся там лишає, але то дуже рідко. Як добре стелит господар, то він йому помагає – багато грошей має. Він ся лишає на старому місці. Він говорить. Так, як людина. Сусід лишив упряж на возі, і воно не давало вкрасти, бо насрало-наладило. *Дідько і домовик* – то одно і то саме. Йому давали їсти на ніч. Він мав окрему свою посуду, а якби дав у іншу, то всьо перевертав. Він зробиться маленький чи великий – всякий. Перевертаєся у жабу і у вужа, під фундаментом.

Якої масті є ласиця, то корова має бути такої масті.

Зап. 28 листопада 2003 р. у с. Гребенів Сколівського р-ну Львівської обл.

№ 2

Чорт в хаті є. Він її мучив вночі, як хлоп. В одної він був в stodолі під софітом. Інші люди 'го не видять, хіба той, шо 'го має. Має роги, ноги, руки, як в людини. Виховуєся зі *зноска* і росте, як дитина. Ховаєся на стриху, аби люди 'го не виділи. *Чорт* завоятив і здер дах з хати. Тоті люди, шо його мають, у свята роблят. На 12 відправах пшеницю святят і тим 'го

вбивають, але тяжко його вбити. У stodолі на бантах сидів. Таке, як людина, але має різки. Баба приходив до нього в stodолу і він водив її по лісах, що в'на, як шмата, прийде, – вимучена. Вуж прилазив в обід, коли в'на корову дойила, пив і ліз гет.

Зап. 28 листопада 2003 р. у с. Гребенів Сколівського р-ну Львівської обл.

№ 3

Мали *чорта, ліліка* – того *іванця*. Позбутися: набрати станов з ставка води і облили 'го кип'ятком, то він втече і півстріхи відвалит. *Вихованець*.

Тримали *вужа*, ссав у корови молоко. Жив під стайньов, то в'на 'му давала молоко у бляшці. А як не було господині, то ліз до других і ссав. То мав багатство від того гада. Син їв собі з мисочки, а гад приліз і собі їв. Хлопчик вдарив 'го ложков по голові, то гад його вкусив. Газда став ся за ним гнати і відрубав 'му сокиров лиш хвіст, бо не встиг – той втік під міст. Стало в хазяйстві всьо гинути, то господар став його перепрошувати. А він каже: «Ми вже з тобов ся не знаємо, бо в мене нема хвоста, а в тебе сина» – та й пішов.

Ті, що бурі відвертали, то *чародійники*. Як помирав, то не хотів синам передати, лиш сказав: «Той стіл, на якому я лежу, як буде дощ, лиш винесіть надвір – і дощ перестане».

Русалки – то *вітєрницї* з довгими косами. Злапав її в горосі, а в'на нич не відповідала, лиш просила її пустити і сказала, аби не ставили на полі острівки, бо вона ся на них вішає.

Блуд – то є чоловік, що затуманює людий.

Люди-вовкулаки крали вівці з кошари.

Опирь – то людина, що має дві душі. Лягає спати, а душа вилітає і йде воювати з людьми. *Опирі* їздили вночі на білих конях з дерев'яними косами і казали: «Рубом-порубом». Ховали 'го дуба-доліниць.

Зап. 5 грудня 2003 р. у с. Гребенів Сколівського р-ну Львівської обл.

№ 4

Під плечом носили, і на Великдень, як священник скаже: «Христос Воскрес!» – то вона кидає яйце і каже: «І мій воскрес». Всю в тих людей ся получає, хто має *панька*. *Плеканчик, хованець* слухає газдиню. Соленого не любить, бо всьо перевєрне.

Бусуркані відбирають молоко на Юрія: підкинула гадину, то треба чимось її вдарити, і в тої *ворожки* лишиться знак від людини.

Зап. 28 листопада 2003 р. у с. Тухля Сколівського р-ну Львівської обл.

№ 5

Домовик вівці пас. Грав вночі на скрипці. Треба йому давати цівок, мак сіяти, 'би домовик мав роботу на цілу ніч, бо душив. Мож продати і купити. Їсть несолене, дають йому їсти під вінець під дахом. Позбутися – хіба продати на роздоріжжі. *Домовик* оселяєся в кожній хаті. Як переїжджаєш в інше місце, то він іде за тобов. Треба кожного місяця давати 'му щось солодке. Годували в окремі посудині; мало ванночку на поді, де купалося. А як його виженеш, то всьо згорит. Як умер господар, то казав, 'би стайню не валили і ту яблуньку з душком не зрізали, а вони то зробили – то повісилися. Як душив, то лівим мізинцьом кивнути.

Зап. 28 листопада 2003 р. у с. Тухля Сколівського р-ну Львівської обл.

№ 6

Годованець, домовик є в кожній хаті. Живе в комині, 'би йому було тепло, чи на поді, де є середина комина і є дверці, де вимітали сажу. На поді має бути все овес, а як добагливі – то треба зварити вівсяну кашу, але несолену, бо робит броварію – півкоміна згризе, худобу повипускає. Мурник мурував, і мало 'му заплатили, то він ся договорив з *домовиком*: як в хаті клали вогня, то все свистало в комині. Тоти домовики були дуже розбещені колись – навіть люди колись не тримали сіль на поді. У кожній хаті він є – так, як *охоронець* печі від грому, бурі, але їх ніхто не видит. *Чорт, дідько* – то з різками: корови пильнував, помагав косити, красна самі ткали. А як з ним помреш, то вже не будеш спокою мати. То перед смертю продавали з усим. Як курка знесе *зносок*, то 9 неділь перед Великодньом клали під ліву паху – 'би було ближче до серця, 'би тя полюбив, і під'язували лляним платком. Як піп каже:

«Христос Воскрес», – то воно покивається. Але треба всьо правильно зробити, треба ще якісь слова сказати, аби взяти над ним верх. В курній хаті є віконечко в стелі. А в хаті лежав покійник на столі. Газдиня насварила 'го шось, то він сцяв на хрест, задер їй спідницю і лускав. Бабу скинув з запічку і перекиривлявся: «Во ім'я отця і сина – пуцька сина». То баба була б тижнів слаба. А *домовик* – то добре, його не годували.

У Козьові (с. Козьова Сколівського р ну. – Н. Л.) був такий дідо *ворожбит* – до всього ся брав лікувати. Мав таку літну шапку, і в тій шапці – гад, звитий у кулко. Він си гріб сіно, а гад там спав у шапці. Пішов у сільраду просити сіна корову дозимувати, а в'ни не хотіли дати. «Но, зараз дасте». Вийшов на поріг, свиснув, і відраз зийшлися всі гади. «Ми вам даме сіна – лиш заберіть си гади».

Русавна п'ятниця – то не робили нич, не вільно тогди було ни жмикати, ни прати, треба постити.

Перелесниця хопит дівтака та понесе – якась така дика людина. То з таких, що нехрещені вмирали, то таке робиться. Такі *перелесниці* так файно під корчом танцювали. Шо ся втопит – то *русалка*. Они вилазять на берег, чешуться – то тато з мамов розказували. Вуйко Іван мав таку *русалку* – така була файна. Йшов ся в ріку топити, бо в'на 'го тягнула. Я тогди взяла його лахи, поїхала у Волосянку (с. Волосянка Сколівського р ну. – Н. Л.) до *ворожки*. В'на ми дала воду, зілля, і я 'го в тому купала. То добре, що не завінчав, бо була би не дала жити. Зілля треба то спалити, а воду нараз вилити.

Хоплять дівтака вітрами, то вже робиться *вітерниця*.

Кожної суботи і в свято треба худобу підкурювати і казати: «Як ся дим із свяченого зілля роходит, так би ся від мої корови *чарівниця* відійшла». І вижмикати цділо, вилляти в туалет і казати: «Хто мені шкодит, так би 'му смерділо молоко, як у туалеті гівно». Тота *ворожка* з Волосянки всим давала ради, помагала. Передала доньці, але донька то всьо не знає.

Заяв корову пасти, а з Карбової дороги хтось 'го кличе голосом мами. Він йде та йде – аж надійшла Зонька Юращина і каже: «Та де то твоя мама. Твоя мама до цирькви пішла!» А то була *яспедиця-вітерниця*. То треба казати: «Взьми мене в гузичище через ліве плечище!» – 'би ся спротивила.

Прийшов миртьвий *опирь* (його дух) до живого. І так си поговорили, і пішов той живий (дух його). Пішли десь на границю і тамка ся змагали. Мертвий зробив живого кобилов, та й поїхали на границю і там ся били. То треба було казати: «Рубом-нерубом», – а тот живий забув і каже: «Рубом-порубом», – то відтяли 'му вухо. Приїхав домів, а на ногах ся підкови лишили.

Бусуркани-чарівниці. Ялова корова як ся втелила, то вона вже знала по звіздах: обіп'ялася марльов з дїйниці і пішла на Кожановичі (поле біля села. – Н. Л.) і там хотіла корову видоїти. А господарь її там зловив, то в'на ся просила і казала, що буде корова давати. То потім господарь пішов до неї і каже: «Мені не треба чужого. Ти так зроби, 'би давала лиш своє». То треба рано у коновцю роси назбирати, варити, веречи 9 іглів, мурашки-ковалі назбирати з-за ріки, поки то не википит, і казати: «Так би тя пекло». І приходит вона, вкрала в мене кусок хліба – і вже їй стало легше. А я на другий день пішла до неї і кажу: «Я піду до Скольного і зашпачу три сотки *ворожці*», – а в'на ся настрашила і вже більше не відбирала.

Зап. 28 листопада 2003 р. у с. Тухля Сколівського р-ну Львівської обл.

№ 7

Були *бусуркани*: з сліда людини ножом наохрест набере си зимло і заткне ніж, як хоче розлучити хлопця з дівчинов. Казали, що вони хвостики мали. Як перший раз виганяли худобу, то під поріг свячену воду клали у стаїни і святять водов її. Як ся корова має втелити, то в'на ся крутит коло подвір'я, аби слідів вхопити. Відбирают молоко, а як вмерла, то молоко їй з рота текло. Як мучилася, то ревала, як корова, – та *ворожка*. То як умираєш, то мусиш передати, бо не можеш вмерти. Треба над ліжком прорубати стело.

Опир як ся подивит, то людина вмере. Вмер іден чоловік, і зачали хлопці вмирати – то він їсть живих людей. Як розкопали, то сидів у крові. Його спалили, бо тіло його не гнило. Господар міг не знати, що в нього чарівний *опирь* на стриху, бо був слабовірний. З бородов, ніс довгий – як людина. Нічов іде і бере сном – то людина вмирає. Нихто його не видів. Казали: «Най 'му буде осина». Мусит ся скінчити.

На страсть свічку нести з церкви, аби не загасла, і обійти з нев хату – від усякого злого, перехрестити три рази двері і задути свічку.

Виховували 9 днів – і мали собі *господаря*. Помагав у господарстві, грошах, полюванні. На Великдень усі пішли паску святити, а газдиня мусіла наварити пирогів з салом. Він грав, а в'на танцювала. То той *домовик*, чи *чорт*, чи який. А син газди не хотів його тримати, але не жив у новій хаті, бо там поселив того. Хотів си хтось купити того слугу. Сказав 'му Гончар: «В тих остервах, в острівках, увидиш 'го і поцілюєш, і б'де твій». Увидів – а там гад. І втік з того всього. То спочатку служит, а потім командує: заставив кози повирізувати, бика зкаструвати. Другі не могли 'го видіти. Виглядає, як цап.

Зап. 4 грудня 2003 р. у с. Плав'є Сколівського р-ну Львівської обл.

№ 8

Багатий має *чорта* – десь си купив з усим. Казали, що бов на поді. Той господар 'го бачив і говорив з ним. Слуга хотів молока, а то не мож боло, і тот вер[г] з драбини. Обгудзований – хлоп як хлоп. Носили 'му молока – на грагарь ставили у сіньох. Не ввидиш 'го николи, хіба вночі. Коні ся не рушають з місця, а він стоїть коло верби, сперся: «Курва твоя мати!» – і коні ся рушили.

Яка худоб'яча ласочка червона, то і худоба така, а людину як вкусит, то нема ради.

Чародійницю подибали вночі голу на Святий вичір'ь. На Їря, Зелену п'ятницю, Святий вичір відьми ворожили – збирали росу, зілля.

Опир – *осина би 'му* – до доби з'їсть людину, худобу. Берут глини з гробу, дають пити, мастят, підкурюють. Той, хто не дивиться на людину, а в зимлю, – той *опир*. Як умре, то треба ввернути тіло, 'би потім не ходив. Мертві *опирі* посікли людину, і в'на вмерла. Ів дітий.

Обходили з пасков стайні і подвіря – від усього злого.

Зап. 12 грудня 2003 р. у с. Риків Сколівського р-ну Львівської обл.

№ 9

На Їря вбирали колесо з воза [гілками] з смерічки, ялинки, кам'янки, тикали солому і пускали з гори. *Ворожка*, *чарівниця* лиш подивиться на корову. Кидали у дійницю 9 голок. Як дойила корову, і потім викидала у далеке місце коло туалету: «Аби її молоко смерділо, як тото, шо коло туалету».

Гадюку держат у стайни, дає їй молоко пити. Того *чорта* держит на стриху. Як курка знесе мале яйце, треба носити 9 діб, не викидати, – і вилізе *чорт*.

Зап. 28 лютого 2004 р. у с. Грабовець Сколівського р-ну Львівської обл.

№ 10

Охвенниця молоко відбират.

Як якась ворожіля погостила 'го горівков, то прийшов домів і почав блувати чимось червоним. Звернулися до ворожки, а та 'му нарадила напитися росолу з кадовбу із зеленої капасті – то почав блувати ящірками і 'му легше стало.

Врече дітину, то біжать за тов жінков і кажут: «Іди, плонь в лижку, дай тото дітині». І чоловіки такі боли: як врік дітину, то див'ять раз вугля відгашували.

Як ся подивила на корову, то корова здохла та й згинула. Як умерла, то їй ротом і носом молоко вилазило, в'на ся мучила.

Могли виховати *чорта* – викачати чи виносити яйцьом і носити під лівим плечом. Я не знаю, чи їй хату миг вибудувати, чи по хазяйстві помагати. Позбутися не мож.

Зап. 28 лютого 2004 р. у с. Грабовець Сколівського р-ну Львівської обл.

№ 11

На Їря крали хлопці колесо з сіном і палили, у *ворожки* 'би корова здохла. У банячку найварят 12 іглів, і хто прийде перший д' хаті – аби нич з хати не взяла. Призналася сама, шо наробила, шо черваки в молоці були. Вчилися една в другої. А як вмирають, то ся мучат: як лежала на ослоні, то положили під нев дійницю, бо молоко з неї текло.

Зап. 28 лютого 2004 р. у с. Грабовець Сколівського р-ну Львівської обл.

№ 12

9 діб (виношувати зноска. – Н. Л.) – і через хату перекинути, і б'де той *нечистий*.
Ворожілі стрічали Купала – вночі качалися голі по межах, по росі, і щось промовляли. То їй зловили. Так відбирали молоко. Кажут, що вони навчені.

Зап. 20 березня 2004 р. у с. Тернівка Сколівського р-ну Львівської обл.

№ 13

На Івана Купала святять зілля і часник, і як виганяють пасти, то кладут то перед поріг.
Ворожілі шкодили на худобу. Такі ся вродили.

Мав музикант того *злого духа*. Мав скрипку, а вона так файно грала. Він каже: «То я маю *помочніка*». Хтось кохав для худоби – 'би пас худобу.

Зап. 20 березня 2004 р. у с. Тернівка Сколівського р-ну Львівської обл.

№ 14

Є тут *мавра*. Може чоловіка з розуму звести, що буде голий бігати. Якась така навчена. В п'ятницю Русальну гола бігала з ланцюгами. Вона має *вінклюза* – того *габруся*, що їй помагає шкодити людом. Кладут на долоню голку, плонут і трохи затулять, і як голка почервоніє, то значить – поворожено. Тоді треба промовити якісь слова, то вона прийде, бо їй б'де кості крутити. Раз їй корова так штурхнула, що в'на тепер на костиях ходит. Як помрут, то їх з гробу викидає. То гріб пирийом обсівають.

Зап. 3 квітня 2004 р. у с. Орява Сколівського р-ну Львівської обл.

№ 15

Мав Матяньський того *габруся*, то їй подарував. Берут *зносок* – і буде *годованець*. Тільки той, хто має, той 'го бачит.

Русалки молоко відбирали на Русальну п'ятницю, голі ходили по межах і збирали росу, поки сонце зійшло.

Зап. 3 квітня 2004 р. у с. Орява Сколівського р-ну Львівської обл.

№ 16

На Їря *ворожіля* молоко відбирала.

На Івана Купала цілу ніч збирають зілля. Колись ходили по полонинах люди по цвіти. Як прийшла 2 година ночі, як приїхали музики, то з ними (з музикантами. – Н. Л.) робили, що хотіли, – водили їх *тоті злі духи*.

Я чую вночі у 12 годині: йдуть якісь жінки, а так красно говорять – і йдуть за мнов. Я обернулася: «А ви чога за мнов ідете?» – а то як лясне. То добре, що я ся перехрестила.

У Хітари (с. Хітар Сколівського р ну. – Н. Л.) умер чоловік, то кожний день був труп за ним. Обступили його могилу, а він сидит червоний, як грань, така кров фуркала. Порубали 'го – і всьо. То злі духи – так Бог дав, що мали два серця.

Пішла 'м на ягоди, а якась вівця так чупкат за нами – та й іде, та й іде. Прийшли ми вже в село. А в баби були коралі – калінка. Баба то відірвала, а та вівця так пищала – і нема. Бо то на тій поляні поховані були в лісі бандери – то душа ходила.

Біс може людину скосити і полудневого дня.

Чарівниці молоко відбирали на Русавну п'ятницю – з 9 мижів гола збирала у дерев'яний скопець. Не мож робити тоді.

Надходить буря і блискач. Я беру мітлу і гачок, коцибу, і вівертаю бурю на всі штири боки.

Було таке місце у куточку, де нехрещених діточок і повішеників ховали. Таких не мож було нести через дзвіницю, а обходили село. Не дзвонили за ними. «Йой, мамко моя!» – то дітинка та плаче понад берегами. Ідемо у Сколе на базар, а хтось: «Йой, телятка мої, телятка!» – то дітина нехрещена пищала.

Спокуса ссе дітину через то, що жінка щось згрішила.

Зноска під плече на 9 діб клали – і *диявол* виросте. Нитку до стриху (господар. – Н. Л.) прив'язував з дзвіночком і все казав: «Тихо там сиди». Він буде дуже благо людьом. Поклав собі двоповерхову хату, але ніколи не замітат, бо тот не дає. То якось продали його у Плав'я

(с. Лав'я Сколівського р-ну. – Н. Л.) лісникови. Варили вівсяну кашу, але несолену, і винесли на віниць до стайні. А служниця забула та й посолила, то їй чуть не вбив. То хату продали разом із зав'язков – то разом з тим чортом. Як газдиня вмерла, то миш по ній ходила. То казали: «Дивися, як жалує за нев».

Є такі вужі, що корови ссут у стайні на містку. То взяли дерево розкололи і голову їй у розкіп запхали і спалили. А в неї був такий хребет, як у коня сідлю поряшене. То в тої корови молоко вже не було файне.

Зап. 28 липня 2008 р. у с. Кальне Сколівського р-ну Львівської обл.

№ 17

Як виганяємо худобу перший раз, обсіваємо маком-самосівков і сільов: «Тогди бись зібрав хосинець, як визбираеш мачок-падинець».

На Русавну п'ятницю, шо *русалки* ходят, жінка розбираєся догола і йде на 9 межів. То *охвиля*. Одни другим передавали. Як вмирала, то мучилася – з очий, вух, рота тече молоко. Купують пачку іглів і каструлю, ігли варят і примовляють, але я тобі не скажу, шо.

Він у землі сидячи був – *опирь*. Як увійде до хати, то має такі злі очі, шо уїсть людину – то *опирь*. Як священник пішов з села гет (уже відклонився), а потім вернувся – то будут люди вмирати.

Кидали позад себе через хату зносок.

Люди їхали волами. Фірман спер поїзд і поїхав, а машиніст так зробив, шо той з волами мусів ся назад вернути.

У Гальовича було висілля. Йдеме з висілля, а кіт за нами жовтий: провів нас до циркви і пропав.

Вмер – і до 40 днів може ходити. Сидиме в хаті. Чуеме: по хаті хтось іде по сінюх. Чекаеме – нема нікого. То дух ходит – спокутує до 40 днів.

Якшо повівся чи втопився, то на Святий вечір з вішаків одежа вся знімалася – то таке пуцання йому лиш на Святий вечір.

При родах вмерла. Чоловік ся не женив. На семий рік женився, то в'на не давала салтирцію читати. То треба брати її всьо лахаття і палити, а воно не горит. Всі її тінь виділи попід хату.

Впівдні може хтось ся привидіти.

На вокапі, на межах, на угонях будь-яка людина не має права ся лишати. Як пригримит, то на межі не мож сидіти.

Покуса дітину ссе і молоко з грудий тече. Прикладають 5 копійок і обвивають вінчавним рубаттям дітину.

Метали перед хату бердо, коцибу і лопату, качівку, *душку* (стільніцю) – оби град не побив збіжжа, оби дощ не вкачав пшеницю.

Як майстер будував і не докінчив, а прийшов другий, то той перший 'му не давав до-робити.

Як людині ся снит, то не треба тайити, бо *вітерниця* ся може приткнути і буде водити.

Гищачка мала того (нечистого. – Н. Л.) на півниці – то ляляла все у конзервачку молоко. Служниця викинула конзервачку, а той, *оссина 'му*, так їй подер. Тот господарь помагат так, шо страшне.

Опирь по смерти ходит.

Ворожилі мали жаби. Ми пішли на кісницю косити, а на пни така рапуха сидит, за нами ся так гнала, щосьмо ледве втікли.

Зап. 28 липня 2008 р. у с. Кальне Сколівського р-ну Львівської обл.

№ 18

Колись ткали кросна та й не доткали, лишили. Потом дощу нема. Треба горня води ви-лїяти на тоти кросна на поді.

Потоплеників, вішаників, дітей скапарених самі свої люде ховали. Таких до хати не заносили. То ходит уночі і гримит, шо не мож переночувати. То лишают гет хату або продают. Як він ся скапарував, то не має місця, де спочити.

На Святий вичір дідо бобом обсіпає хату до вичирі, аби *нечисть* не лізла в хату.

Русавна п'ятниця – баби ходили голі по межах і в скіпча з кожної межі росу збивала, маслом ся намастила. Хлопці їй їмали у ліца з коний. Тоти святковали, шо ворожили. Перед

поріг гною вер[е]чи, то вже в'на не відбере сметану. То *ворожілі, охвилі*. А котрісь казали, що *русалка*. Єдна другій переказувала.

Опирі – вер[е]чи кусок ланца старого у яму, та ся втихомирит.

Як вітер, то *вітерниця* – мож чорну хворобу дістати. То треба плувати зад себе через ліве плечо на тото.

Як вночі ссе дітину – то *покуса*. *Покусу* не дай Бог охрестити. З тим молоком: треба свячений ніж, котрим ся паску ріже, тим ножом три рази видушити то молоко і спалювати на полум'я. Потім копійки прикладати, а на ніч мастити калом. Вже за три дні в'на ся лишит і мож хрестити дітину. І мамі треба виссати і позад себе вишляти.

Зап. 28 липня 2008 р. у с. Кальне Сколівського р-ну Львівської обл.

№ 19

Русалки, або *охвилі*, маслом мастяться і від свої стайні має перейти 9 межу, бере шерсть з худоби і землю і там запалює. Треба взяти з корови шерсть з межі рогів, сіль і з трьох кирниць воду і прийти до тої, що знає, – то корова дасть 20 літрів молока, а в'на прийде і просит солі. Так три рази зичила, бо то їй так нило. То хіба жінки. Брали ті *охвилі* три свічки і палили на мості. А на Стрічення святिला 24 свічки. Казали, що в'на мала *того, з паличками*. Як їй винесли з хати, то такі дощі були. То Русавна п'ятниця – то свято *охвилів*. Кому ся не вдало на Русавну п'ятницю, то на 9 четвер ворожив.

Як буря, то вийти на дорогу і віником: «Як отой ся віник розлітає, так би ся бурі на штири боки розбігали». Лахи розвертає навиворіт, стає на коліна, вбертаєся на чотири сторони.

Як корова – первістка, то на Русавну п'ятницю в правому розі корові провертити, поставити всеночну пшеницю, дору і свячену воду – і тій корові ніхто ніч не зробит, бо то вертят ріг. Як виганяют перший раз, обсіваят самосівков і шутков виганяют надвір, через шутку корова має переступити.

Як батьки невинчані, то в дітини з грудий тече молоко. То копійки прикладали – то *спокуса* – дитина за батьків спокутує.

Є *нічний опирь* і *денний опирь*. Як дітина дістала нічні уроки – у 12 годині вночі настає *нічний опирь* на 24 години. Як не дати раду до 24 годин, то всьо. Щоби не врікати, подивися на своє гівно.

Як кіт перейде чорний дорогу – вставайте, шапку назад, лівов руков перехрестіться і ніц не буде.

Зап. 28 липня 2008 р. у с. Кальне Сколівського р-ну Львівської обл.

№ 20

Був старий паламарь, і він видів по хмарах (хмара, як кінська голова) і біг дзвонити – він якось по тій хмарі розумівся.

По смерті сниться померлий: запроваджує межі гній і душит. Такі погані сні не треба тайити. Она мала *літавичника* і все ходила далеко на ріку. То він чоловіком їй ся привиджав. Она не знала, де він жиє, що за єден. А він їй каже: «Я беру тебе з собов». Повіла матери. А мама взяла у єдну косу заплела їй троян-зілля, а в другу – неюю. Зійшлися в'ни на загороді, а він тогди заспівав: «Не моя ти, дівчинонько, не моя, не моя. В єдній косі троян-зілля, а в другій нетоя» – і він пропав. То – *осина би 'му, чорт* був. А чоловік міг мати *літавицю* – дівчину.

Я зносок метала гет у ріку. Колись казали, що носили за 9 діб під плечом, а на Великдень прийшов до церкви, і як піп христосує, то він каже: «А мій борше (швидше. – Н. Л.) воскрес» – він собі чорта викохав.

Якийсь умер був – то *опирь*. Та люде за ним мерли. Пішли на гріб і повивали 'го ланцями від ніг до голови. Але треба, оби люди постискали ноги, оби миша якась не пройшла. Як 'го рубнули сокиров, і з голови взяли кирви, і тої кирви усім людьом дали.

Зап. 29 липня 2008 р. у с. Хітар Сколівського р-ну Львівської обл.

№ 21

Ворожбити давали раду, як змія вкусит.

Босуркані, вохвилі на Росавну п'ятницю ходили у полонину за зіллями і цвітом. Били й чоловіки. Пасло ся стадо худоби, а муштина повисив мотузок долі деревом, а з нього текло молоко.

Як умер, то щоння людина вмирала. То він *опирь*. З Кавного (с. Кальне Сколівського р-ну. – Н. Л.) прийшов той, що давав ради. Розкопали, а він сидів у гробі, як малинька дітина, а той з Кавного ланцями ся пообпасував. Гранськов (шо тесали нею дерево) сокиров розсік 'го, але пообіцяв: «Щи ти енну бабу даю», – а він взяв ни бабу, а дівку. Люди стояли з мітлами, 'би ни вилетів мишов з гробу. Він ни шкодив нич, як жив. Він уночі потинав людий. То треба з трьох гробів задом набрати глини і то покушати, як він утне.

Є *літавиця*, є *літавиць* – як нехрещена дітина, та потому літат та з'їдат людий. Як причепилася до хлопища, то він вночі вставав і йшов, утівав у ліс. Не мож завінчати, бо ніхто не дасть ради. Мій дідо скотарив та чув, як пищали діти у хмарах: «Хрести 'мня» – то дідо зняв платинку і вер[г]. *Літавиці* на лузі красно співали, десь з ліса вийшла і співала. *Літавиця* ссе у дітини груди. То палили свічку святовечірну на запічнім вікні і в дітини на свічку чиркали молоко – і в'на більше не приходила.

Музикант глядав такого, 'би 'му поміг добре грати, але треба було на розп'яття плювати.

Вилітат *чорт* зі зноска і каже: «Що ми даєш?» – «То, що я не знаю», – а не знав, що жона беременна. Як умер, то трунов носило по стрівках по стодолі. Він худобу пас, але ніхто 'го не видів.

Як умре чоловік, то ходит диявол до жінки. [Та] Стала за стів, убралася, як молода. [Він каже]: «А я ши ни видів, 'би стара молода була». – «А я ни виділа, 'би мертвий до живого ходив». То прийшов, шапку метав і назлостився. То паданку (мак-самосій. – Н. Л.) обсівають довкола хати – вже не прийде мертвий.

Як поставили хату, метали курку. Як курка здохла – то нечисте місце і в ту хату не сідали.

Бов вуж і хлебтав молоко у хаті. То він приходив до *ворожки*.

Був старий мельник. Єден ворожбит спустив у млин шури. А мельник ті шури послав тому у снопи у стодолу. То був такий мудрий мельник. Умер чоловік і так ходив домів із цвонтари і робив біду. Той мельник поміг тій жінці. На Святий вичір дивляться: іде з цвонтари, полотно на руці, що його накривали у труні, і йде. Мельник допустив 'го до воріт і як ударив дзвоном у крису – більше 'го не виділи. То на другий динь найшли лиш то полотно і дриглы (як з хмари падає, як гримит).

Зап. 29 липня 2008 р. у с. Хітар Сколівського р-ну Львівської обл.

№ 22

Як гримит, кладеся коцибу і лопату нахрест або сокиру вістрям догори. Паламарь ішов дзвонити – бурю провертав. Як умер, то буря така надийшла, що фіру з священником перевернуло.

Під пахов вигрівали *дітка*. Всьо помагав. Комусь продавали з усим.

На Русавну п'ятницю, 9 четвер *чарівниці* молоко відбирали. І чоловік був такий. Але як він умер, то під ним цебрик стояв.

Знає спиняти пухлячку і відвертати – баяли ті *баї*.

Змітки – ховали їх окреме крадком. У лісі все щось пищало. То треба онучу коло пня покласти.

Д'ньому *літавиця* приходила, доки когут піав. Обкрутив її волосся круг руки і тримав – і вона зникла.

Дітина має *покусу* – то мама має поссати дітині і виплонути.

Померла жінка у злогах і лишила дітину. Кождої ночі чули, як дітина ссе і колиска поскрипує – то приходила мама дітину плекати.

У Тухольці (с. Тухолька Сколівського р-ну. – Н. Л.) чоловік помер і приходив уночі.

Говорили, що мали вужі під припічком і все його кормили. Не дай Боже його вбити, бо корова здохне. То його викохували.

Майстри поїзда спиняли. А той, що провадит поїздом, тоже мудрий був і прийде до майстра: «Відроби, а то життя не б'деш мати».

Було 4 млини. Єден другому шури ссилав, що так шури йдуть, як весіля.

Мав дві серця, що й сам не знав. Як умер, то так люде вмирала. Єден ворожбит пообв'язувався ланцками, щоби його не знищило, і розкопав гріб.

Русалка – як молода дівка втопитьсь, то її дух ходит. На Русавну п'ятницю ті святковали, що ворожили.

Зап. 29 липня 2008 р. у с. Хітар Сколівського р-ну Львівської обл.